

8.11.2016

Sisäministeriö
Pelastusosasto

Viite: SM:n lausuntopyyntö 1.9.2016/SM1620744 – hanketunnus SM061:00/2015

LAUSUNTO LUONNOKSESTA HALLITUKSEN ESITYKSEKSI LAIKSI PELASTUSTOIMEN
JÄRJESTÄMISESTÄ

Suomen Sopimuspalokuntien Liitto ry - Finlands Avtalsbrandkårers Förbund rf
(SSPL) esittää lausuntonaan Sisäministeriön valmistelemasta lakiluonnoksesta
seuraavaa:

0. JÄSENISTÖN HUOMIOIMINEN

Pelastustoimen uudistus on ollut esillä SSPL:n pitämässä alueellisissa tilaisuuksissa, joihin on kutsuttu kunkin tulevan suuralueen kaikki palokuntalaiset mukaan. Niissä tilaisuuksissa esitetyt mielipiteet on tässä huomioitu. Maamme eri alueita ja palokuntatyyppejä edustavan SSPL:n hallituksen jäsenten kokemusperäinen näkemys on myös huomioitu lausunnossa. Olemme hyödyntäneet lausunnossa myös kaikki sopimuspalokuntakentältä tulleet pelastustoimen uudistukseen liittyvät viestit.

1. TULEVIEN MAAKUNNALLISTEN PELASTUSTOIMEN
JÄRJESTÄMISVASTUUN JA ALUEIDEN LUKUMÄÄRÄ

SSPL pitää pelastustoimen järjestämisalakia pääosin hyvänä ja perusteltuna.

Liitto katsoo, että sisäministeriön entistä vahvempi ote muutosprosessista ja tulevien maakunnallisten pelastuslaitosten toiminnasta on tervetullut askel kohti yhtenäisempää, kokonaisrakenteeltaan suunnitellumpaa ja järjestelmällistä pelastustointia.

2. PELASTUSTOIMEN UUDISTUKSEN TAVOITTEET

Maamme taloudellinen tila edellyttää myös pelastustoimen **kaikkien voimavarojen** kriittistä arviointia, **käytön tehostamista** ja osittain myös **palvelujen saatavuuden ja laadun parantamista**. Näin on myös uudistuksen tavoitteet kirjattu. Voidaan olettaa, että voimavarojen kriittinen arviointi ja sen perusteella syntyvä uudelleenjärjestely samalla johtanee pelastustoimen parempaan yhtenäisyyteen.

SSPL muistuttaa siitä, että pelastustoimen voimavarana sopimuspalokunnat ovat keskeisessä roolissa pelastustoimen operatiivisten palvelujen tuottajana, mikä tosiasia ei kuitenkaan millään tavalla ilmene tämän lausunnon kohteena olevan pelastustoimen järjestämisalakiluonnoksesta sen nykyisessä muodossa. Tästä puutteesta johtuen alan ulkopuolinen taho ei ilman lakiesityksen ulkopuolelta tulevia virikkeitä saa vääristymätöntä kuvaa pelastustoimen tosiasiallisen palvelutuotannon todellisesta kokonaisrakenteesta.

8.11.2016

SSPL pitää uudistuksen tavoitteita erityisen tervetulleina ja kannatettavina yhteiskunnan kokonaisedun kannalta. Sopimuspalokuntien osalta luonnos kuitenkin vielä kaipaa joitakin keskeisiä täydennyksiä ja täsmennyksiä.

3. PELASTUSALAN KÄSITTEET

Eräs syy varsin yleisiin väärinkäsityksiin, lukuisiin virheellisiin tulkintoihin ja niistä seuraaviin epämääräisyyksiin ja semanttiseen sekavuuteen on se, että nykyiseen pelastuslakiin on jäänyt epätarkka ja sekavuutta aiheuttava semanttinen harha. Tämä harha toistuu nyt käsittelyssä olevassa pelastustoimen järjestämislakiehdotuksessa, jossa käsite ”sivutoiminen” on harhaanjohtavasti käytetty kuvaamaan ainoastaan henkilökohtaisen sopimuksen sopimuspalokuntia, kun taas käsite ”sopimuspalokunta” on epämääräisesti kytketty kuvaamaan yksinomaan yhteisöperusteisia sopimuspalokuntia. Kummassakin tapauksessa on kyse palokuntamuodosta, joissa yksittäiset palokuntalaiset ovat suorassa tai epäsuorassa sivutoimisuhteessa pelastuslaitokseen ja vielä niin, että osallistuminen toimintaan olennaisesti perustuu sopimussuhteeseen.

Sopimuspalokunta tuottaa pelastustoimen palveluita sopimuksen perusteella, jolloin henkilökohtaisen sopimuksen palokuntien henkilöstö on suorassa sivutoimisuhteessa pelastuslaitokseen. Yhteisöperusteisen sopimuspalokunnan (VPK-sopimuspalokunta) henkilöstön ensisijainen sopimussuhde on erilliseen yhteisöön, jolla osaltaan on taas suora sopimussuhde pelastuslaitokseen. Molemmat sopimuspalokuntatyypit tuottavat identtisiä pelastustoimen palveluita. Suoritusportaalla eli palokunnan yksittäisellä henkilöllä on yleensä jokin muu toimeentulo, kun taas osallistuminen pelastustoimeen perustuu sitoutumiseen sopimusten perusteella.

Yleisesti on lainsäädännössä tarkoituksenmukaista, että epäselvyyksien ja tulkinnanvaraisuuksien eliminoimiseksi selkeästi kirjataan, mitä eri käsitteillä täsmällisesti tarkoitetaan. Tästä syystä on syytä lakiesitystä täydentää ainakin peruskäsitteitä selkeyttävällä määritteellä.

SSPL esittää, että ainakin perusteluihin ja mieluiten myös itse lakiin kirjataan määrite, että sopimuspalokunta on palokunta, jonka henkilöstö sivutoimisesti mutta sopimusperusteisesti tuottaa pelastustoimen palveluita.

Tarvittaessa voidaan lisä täsmennyksenä todeta, että henkilökohtaisen sopimuksen sopimuspalokunnan henkilöstöllä yleensä on suora henkilökohtainen sopimus pelastuslaitoksen kanssa, kun taas yhteisöperusteisen sopimuspalokunnan henkilöstö ensisijaisesti toimii yhteisön ja pelastuslaitoksen välisen sopimuksen puitteissa. Alan moninaisuudesta johtuen esiintyy näidenkin osalta kaikenlaisia välimuotoja.

4. KAIKILLA PELASTUSTOIMEN ALUEILLA ON SOPIMUSPALOKUNTIA

Käytännössä yksikään nykyinen pelastustoimen alue ei tule toimeen ilman sopimuspalokuntia. Sopimuspalokunnat muodostavat maanlaajuisen, syrjäkyliinkin ulottuvan pelastustoimen operatiivisen rungon, joka haja-asutusalueilla käytännössä on ainoa riittävän nopeasti kohteeseen ehtivä operatiivinen yksikkö. Asutuskeskuksissa sopimuspalokunnat muodostaa kuormitushuippuja tasaavan voimavaran. Tämä tosiasia ei ole päättäjille aivan ilmeinen, eikä sitä myöskään aina

8.11.2016

muisteta pelastustoimen julkisessa kuvassa tuoda esille, mikä osaltaan haittaa mm. sopimuspalokuntien rekrytointia eli toiminnan jatkuvuutta. Samalla epäselvyys on johtanut siihen, että sopimuspalokuntien rooli ja jopa arvostus yleisön silmissä vaihtelee pelastustoimen eri alueilla. SSPL toteaa, että sama näkyy myös pelastustoimen järjestämislakiluonnoksessa. Tämä antaa keskivertolukijalle virheellisen kuvan todellisuudesta.

SSPL katsoo, että pelastustoimen järjestämislakiin samoin kuin sen perusteluihin tulee sisällyttää selkeä toteamus, että sopimuspalokunnat muodostavat maamme pelastustoimen rakenteellisen osan.

Koska laki pelastustoimen järjestämisestä nimenomaisesti on tarkoitettu kuvaamaan pelastustoimen tulevaa järjestelyä Suomessa, on kyseinen laki oikea paikka tällaisen sinänsä itsestään selvän mutta käytännössä monelle päättäjälle ja joillekin alan toimijoillekin ilmeisesti vieraan asian toteamiseksi. Lakiluonnokseen sisällytetty tarkastelu, että ”pelastustoimen palvelujen tuotannossa voidaan käyttää myös sopimuspalokuntia” on sekin erittäin harhaanjohtava, koska muuta järjestelyä itse asiassa ei ole valtakunnassa missään toteutettu. Pelastustoimen alueiden lukumäärän supistuessa tämä piirre vain korostuu. Tällöin on harhaanjohtavaa ja sopimuspalokuntien henkilöstön saatavuuden kannalta jopa tarkoituksenvastaista, että päättäjille annetaan virheellinen kuva todellisuudesta.

SSPL esittää, että lakiluonnoksen 5 §:n momentista 2 poistetaan sana ”voidaan”, jolloin lause kirjataan aktiiviseen muotoon. Ottaen samalla huomioon yllä esitetty sopimuspalokunnan määrittelyn täsmennystarve.

5. SOPIMUSPALOKUNTIEN HENKILÖSTÖN SUHDE PELASTUSLAITOKSEEN

Lakiluonnoksen perusteluosassa on sopimuspalokunnista ja niiden henkilöstöstä siis käytetty alan vakiintuneesta käsitteistöstä poikkeavia ilmaisuja, mikä toisaalta varsin osuvasti kuvaa sopimuspalokuntien henkilöstön joutumista varsin eriarvoiseen asemaan siitä riippuen, miten ao. sopimuspalokunta on hallinnoitu.

Henkilökohtaisen sopimuksen sopimuspalokunnan henkilöstö (josta lakiluonnoksen perusteluissa siis on käytetty termiä ”sivutoimiset”) on yleensä suorassa työsuhteessa pelastuslaitokseen, kun sen sijaan yhteisöperusteisen sopimuspalokunnan (vpk-sopimuspalokunta, työpaikkapalokunta tms.) henkilöstön mahdollinen työsuhde pelastustoimen osalta on varsin epämääräinen eikä muodollisesti aina edes olemassakaan. Tästä seuraa, että täsmälleen samaa työtä samojen reunaehtojen puitteissa toimivien palokuntalaisten osalta saatetaan soveltaa varsin eriarvoisia periaatteita, hieman siitä riippuen, miten asianomaisiin palokuntasopimuksiin on työsuhteesta johtuvia velvoitteita kirjattu eri tahoille. Tämä koskee erityisesti työturvallisuuteen ja työterveyshuoltoon liittyviä seikkoja, mistä vastuu ja sen myötä toteutuskin on eri alueilla kovin erilaisilla tavoilla ratkaistu, tai pahimmassa tapauksessa ratkaisematta jätetty. Pelastustoimen alueiden laajentuessa tällaiset ristiriidat ainoastaan korostuvat.

Nykyisin vallitsevan valtakunnallisen sekavuuden poistamiseksi SSPL esittää, että pelastustoimen järjestämislakiin selkeästi kirjataan sääntö, että sopimuspalokuntien

8.11.2016

henkilöstö katsotaan sopimuspalokunnan järjestämisuudosta ja mahdollisesta palkkauksesta riippumatta olevan suoraan työsuhteeseen rinnastettavassa suhteessa pelastuslaitokseen silloin, kun henkilö suorittaa pelastustoimen toimialaan kuuluvia tehtäviä.

6. VASTUU SOPIMUSPALOKUNTATOIMINNAN KEHITTÄMISESTÄ
SSPL toteaa, että sen lisäksi, että sopimuspalokunnat saatavissa olevien tietojen mukaan muodostavat pelastustoimen kustannustehokkaimman osan, on nimenomaan sopimuspalokuntien laaja ja hajautettu asemaverkosto omiaan tukemaan pelastustoimen uudistuksen toista tavoitetta eli ***palvelujen saatavuuden ja laadun parantaminen***.

Aivan erityisesti palvelujen saatavuus koskee muualla kuin suurimmissa asutuskeskuksissa asuvia kansalaisia. Pelastustoimen palvelujen eräs keskeinen laatutekijä on avunsaannin nopeus, koska pelastustoimen operatiiviset palvelut useimmiten pyrkivät ajan myötä eskaloituvaa vahingonkehityksen mahdollisimman aikaiseen katkaisuun. Siinäkin sopimuspalokunnilla on palvelutuotannossa keskeinen rooli, eli niiden olemassaolo ja vireys on katsottava yhteiskunnan kokonaisedun kannalta aivan erityisen tärkeäksi.

Käytäntö on osoittanut, että nykyiseen pelastuslakiin (52 § ja osin 53 §) sisällytetty lähinnä toivomusluontoinen kirjaus ei ole riittänyt sen takaamiseksi, että pelastuslaitosten vastuu myös sopimuspalokuntatoiminnan jatkuvuudesta, sopimushenkilöstön työhyvinvoinnista ja toiminnan kehittämisestä olisi kaikilla nykyisillä pelastustoimen alueilla tiedostettu. Monesti on ”hiipuvat palokunnat” jätetty enintään oman onnensa tai kylän kansalaisten varaan. Joillakin alueilla on alueen pelastustoimi sopimuspalokuntien tukemisen sijasta suoranaisesti myötävaikuttanut niiden häviämiseen, mikä on ollut selvästi yhteiskunnan kokonaisedun vastaista.

SSPL esittää, että sopimuspalokuntatoiminnan tosiasiallinen kehittäminen tulee pelastustoimen velvoitteena selkeästi näkyä myös pelastustoimen järjestämistä koskevassa lainsäädännössä.

7. SOPIMUSPALOKUNTIEN TOIMINTAEDELLYTYKSIEN TURVAAMINEN
Sopimuspalokuntien toimintaedellytykset ovat vuosien saatossa heikentyneet erityisesti harvaan asutuilla alueilla.

Vuonna 2010 selvitettiin sopimuspalokuntalaisten määrä sopimusten selvittämishankkeeseen liittyen. Tällöin pelastuslaitosten ilmoituksen mukaan hälytyskelpoisia sopimuspalokuntalaisia oli koko Suomessa yhteensä 14600 ja viimeisimmän selvityksen mukaan (2013) mukaan hälytyskelpoisia palokuntalaisia oli 13400 (kts. alla kohta 9). Tällainen huolestuttava kehitys tulee saada katkaistua.

Todettakoon tässä, että järjestämislain perusteluissa mainitut luvut lienevät virheelliset, mikä saattaa johtua toisaalta käsitteiden sekavuudesta, kuten yllä on kuvattu, ja toisaalta siitä, että Suomen Pelastusalan Keskusjärjestön hallinnoimassa hallintotietokannassa HAKA näyttäisi olevan virhetoiminto (joka toistaiseksi tuntemattomasta syystä ”kasvattaa palokuntalaisten kokonaismääriä ilman ulkopuolista virikettä”). Saatavissa olevien tietojen mukaan hälytyskelpoisten

8.11.2016

sopimuspalokuntalaisten lukumäärä näyttää olevan laskussa. Näin ollen sopimuspalokuntien jatkuvuuden turvaaminen on tulevaisuudessa pelastusalan eräs keskeinen yhteiskunnallinen tehtävä.

SSPL esittää, että pelastustoimen järjestämislakiin selvästi kirjataan pelastustoimelle sopimuspalokuntien tuki- ja kehittämisvelvoite.

8. KANSAINVÄLINEN VERTAILU

Pelastustoimen järjestämislakiluonnoksen perusteluissa on kuvattu joissakin muissa Euroopan maissa noudettuja menettelytapoja. Jostain syystä esimerkeistä kuitenkin puuttuu sekä Itävalta että Saksan liittotasavalta, missä nimenomaan sopimuspalokuntatoiminta on Suomessa vallitsevan tositilanteen mukaisesti vahva osa pelastustoimen kokonaisuutta. Kokonaisvaltaisen ja todella vertailukelpoisen kokonaiskuvan saamiseksi olisi tarkoituksenmukaista, että näidenkin maiden olosuhteita olisi perusteluissa kuvattu. Siitä huolimatta, että Saksan liittotasavallan eri osavaltioilla on toisistaan eroavat järjestelyt, on Saksassa osattu yleisellä tasolla tehokkaasti hyödyntää sopimuspalokuntien voimavaroja. Vastaavasti on perusteluissa mainitun Ruotsin osalta taas muistettava, että osa-aikaiset palokunnat sielläkin muodostavat pelastustoimen hyvin merkittävän resurssin, jolloin kuitenkin yhteisöperusteisten sopimuspalokuntien rooli Ruotsin pelastustoimessa lienee hiipunut erityisesti siitä syystä, että niihin ei aikoinaan kiinnitetty riittävää huomiota. Ruotsissa tällä hetkellä pohditaan keinoja hiipuneen sopimuspalokuntatoiminnan uudelleen virittämiseksi. Suomessa on syytä välttää kyseisen virheen toistamista, koska olemassa olevan järjestelmän pitäminen virkeänä on huomattavasti helpompaa kuin keskeisesti vapaaehtoisuuteen perustuvan uuden järjestelmän luominen tyhjästä.

SSPL esittää, perustelut täydennetään Ruotsin osalta ja erityisesti kuvaamalla myös Itävallan ja Saksan liittotasavallan pelastustoimen järjestelyitä, joiden pelastustoimet eurooppalaisittain katsottuna parhaiten vastaavat Suomessa toistaiseksi toiminutta järjestelmää.

9. PERUSTELUOSAN LUKUJEN TARKENNUS

Yllä kuvatusta määritteiden sekavuudesta ehkä johtuen on perusteluosaan lipsunut numerotietoja, joiden alkuperä on kyseenalainen ja numerotieto ilmeisen virheellinen.

Päätoimisen henkilöstö osalta numerotiedot saattavat pitää paikkansa, kuten ehkä myös luku n. 4 300 pelastuslaitoksiin suorassa työsuhteessa olevaa ”sivutoimista”. Mutta niiden lisäksi perusteluissa esitetään, että alueen ”pelastustoimien apunaan käyttämiä” yhdistys-, laitos-, teollisuus- ja sotilaspalokuntia (eli yhteisöperusteisia sopimuspalokuntia) olisi 690 ja että niissä olisi n. 15 500 hälytyskelpoista jäsentä. Viimeisimmän selvityksen (mm. pelastuslaitoksien ilmoituksiin perustuva ”Sopimuspalokuntien lähtövarmuus”, SSPL 2013) mukaan henkilökohtaisen sopimuksen sopimuspalokuntia on 200 (jotka siis käsittävät perusteluissa mainitut ”sivutoimiset”), ja yhteisöperusteisia sopimuspalokuntia 509 (joista sopimuksen tehneitä vpk-yhdistyksiä 491, sekä työpaikkasopimuspalokuntia 18), yhteensä siis 709 sopimuspalokuntaa. Silloin pelastuslaitoksiin suunnatun kyselytutkimukseen (2013) perustuen havaittiin, että näiden sopimuspalokuntien yhteenlaskettu hälytyskelpoinen henkilöstö on n. 13 400 hälytyskelpoista jäsentä, joista yhteisöperusteisissa

8.11.2016

sopimuspalokunnissa siis vajaa 10 000. Näin ollen pelastustoimen järjestämislain perustelut antavat aivan liian ruusuisen kuvan arkitodellisuudesta, missä palokuntien lukumäärän ja henkilöstön kehitys on pelastustoimen alueellistamisen jälkeen ollut negatiivinen.

SSPL esittää, että perusteluosa tältäkin osin korjataan paremmin peilaamaan arkitodellisuutta eli sisältämään tuoreinta saatavissa olevaa numerotietoa.

10. HENKILÖSTÖN SAATAVUUS JA HENKILÖSTÖRYHMIEN TYÖNJAKO

Edellä on kuvattu, miten pelastustoimen ja ympäröivän yhteiskunnan kehitys on johtanut hälytyskelpoisen henkilöstön vähenemiseen. Absoluuttisten määrien lisäksi on vuoden 2013 lähtövarmuusselvityksen perusteella myös ilmeistä, että etenkin päiväsaikaan käytettävissä olevia vapaaehtoishenkilöitä on yhä vaikeammin saatavissa. Osittain tämä on seuraus muuttoliikkeestä maaseudulta asutuskeskuksiin, osittain se johtuu sopimushenkilöstöön kohdistuvista kiristyneistä siviilielämän tuottavuusvaatimuksista ja palokuntatoimintaan kohdistuvista vaatimuksista, ja osittain syynä on alati kiristynyt kilpailu muiden tekemisten kanssa.

Sopimushenkilöstön saatavuus on kriittinen tekijä jo maamme asukkaiden päivittäisen turvallisuuden kannalta. Mahdollisten suuronnettomuuksien, pitkittyneiden poikkeuksellisten luonnonilmiöiden ja poikkeusolojen varalta tilanne vain kärjistyy. Vähemmälle huomiolle on jäänyt se tosiasia, että vaikka yksittäinen sopimuspalokuntalainen saattaakin pystyä muutamaksi tunniksi irrottautumaan vakituisesta työpaikastaan, niin pitempiaikaista tilannetta varten ei jää vaihtohenkilökuntaa, jos sopimuspalokuntien käytettävissä olevat hälytyskelpoiset vahvuudet ovat kovin pienet. Yleensä tämä on seikka, josta palokuntasopimuksetkin vaikenevat. Tämä ei tarkoita sitä, että ongelma ei olisi olemassa.

Pelastustoimen operatiiviset tehtävät jakautuvat jokseenkin tasaisesti eri vuorokaudenaikoihin. Sen sijaan sopimushenkilöstön saatavuus vaihtelee vuorokausirytmien mukaan. Henkilöstö on suurelta osin varsinaisessa pää-/ansiotyössä päivisin. Tällöin irrottautuminen hälytystehtäviin ei ole itsestään selvä asia. Suomessa on paljon ihmisiä, jotka voisivat lähteä hälytyksiin päiväsaikana: esim. työttömät, osa-aikaistatyötä tekevät, opiskelijat, maahanmuuttaneet, nuoret toimintakykyiset eläkeläiset. Heidän rekrytointiin palokuntien jäseniksi tulee pelastustoimessa ja sopimuspalokunnissa kiinnittää huomiota.

Lain perusteluissa ilmenevä tietty optimismi sopimuspalokuntien operatiivisen käytön tehostamismahdollisuuksista ei aivan vastaa arkitodellisuutta, koska tosiasiaassa sopimuspalokuntien mahdollisuudet asettaa nykyistä huomattavasti suurempia joukkoja yhteiskunnan käyttöön edellyttävät järjestelmän sellaista hiomista, joista olisi hyvä käydä analyttinen keskustelu alan kenttätoimijoiden kanssa.

SSPL toteaa, että sopimuspalokuntien operatiivisen käytön tehostaminen ei ole aivan ongelmatonta, ja että lisäys edellyttää joitakin korjaavia toimenpiteitä, joista tulee sopia nimenomaan sopimuspalokuntien kanssa.

8.11.2016

11. KORVAUS TYÖNANTAJALLE MENETETYSTÄ TYÖPANOKSESTA

Sopimushenkilöstön saatavuus etenkin työaikana on monella pelastustoimen alueella kriittinen tekijä. Näin ollen on kehitettävä mekanismeja, joiden avulla sopimushenkilön irrottautumista varsinaisesta ansiotyöstään helpotetaan siinä, missä se on ansiotyötehtävien luonteen osalta teknisesti mahdollista.

SSPL on aikaisemminkin ehdottanut tutkittavaksi järjestelyä, jonka kautta sopimushenkilön työnantajalle voitaisiin maksaa kohtuullinen korvaus menetyksestä, jonka henkilön poissaolo varsinaiselta työpaikaltaan aiheuttaa työnantajalle. Korvauksen maksamisen edellytyksenä olisi tehtävän hälytysluonteinen kiireellisyys ja erillisen hakemuksen laatiminen.

Koska yrittäjillä kuten mm. esim. maanviljelijöillä ei ole erillistä työnantajaa, olisi laki näiden osalta sama, sillä erolla, että sovellettaisiin tapaturmavakuutuslaissa jo muodostettuja käytäntöjä.

Korvausperiaatteille saattaisi löytyä perusteita myös esim. kertausharjoituksia koskevasta lainsäädännöstä.

Vastaavasti on aikaisemmin ehdotettu säädettäväksi, että sellaisissa tapauksissa, missä toisen palveluksessa olevan yksittäisen sopimushenkilön varsinainen työnantaja vähentää työpaikalta hälytyksestä aiheutuvan poissaolon ajalta palkkaa, olisi voimassa vastaavanlainen järjestely, jolla tällainen vähennys korvataan joko täysimääräisesti tai ainakin osittain.

Ehdotettu järjestely ei kokonaan poistaisi työelämän kiristyivistä vaatimuksista johtuvaa henkilöstövajetta työaikana, mutta sillä saattaisi kuitenkin olla kannustava merkitys etenkin sellaisissa rajatapauksissa, missä työnantaja on ryhtynyt arvioimaan uudelleen sitä hyötyä, mitä perinteisesti on katsottu muodostuvan työpaikalla siitä, että sopimuspalokuntaan kuuluva henkilö tuo työpaikallekin mukanaan sekä osaamista että yleistä turvallisuushakuista asennetta.

SSPL huomauttaa, että vaikka aikaisemmat esitykset eivät ole tuottaneet tulosta niin itse ongelma ei ole mihinkään poistunut. Päinvastoin henkilöstökato on jatkunut.

SSPL uudistaa aikaisemman esityksensä, että palokuntalaisten päätyön työnantajien ja yrittäjien menetysten korvausmekanismin mahdollisuuksia olisi ennakkoluulottomasti ja kokonaisvaltaisesti tutkittava.

12. SOPIMUSPALOKUNTIEN KÄYTTÖ PALOTARKASTUKSEN OMAAVALVONNAN TUKENA

Ainakin yhdellä nykyisellä pelastustoimen alueella on menestyksellisesti hyödynnetty myös yhdistysmuotoisia sopimuspalokuntia perinteisen palotarkastuksen täydentävässä nk. omaoikeusvalvontatoiminnassa, missä kansalaiset omaehtoisesti suorittavat palotarkastuksen ja raportoivat tulokset pelastuslaitokselle, joka sitten tarvittaessa ohjeistaa lisätoimenpiteet. Tämä toiminta on selkeästi sopimuspalokuntien osalta pelastustoimen järjestämislain perusteluissa esitetyn ajattelutavan vastainen, mikä ei voi olla yhteiskunnan kokonaisedun kannalta tarkoituksenmukaista.

8.11.2016

Voimavarojen kokonaisvaltaisen hyödyntämisen tukemiseksi ja väärinkäsitysten ja sekalaisten tulkintojen välttämiseksi SSPL esittää, että perusteluissa 5 §:n kohdalla esitetty pohdinta julkisen vallan käytöstä esimerkkeineen poistetaan. Tässä yhteydessä viitataan myös muissa eurooppalaisissa maissa vallitseviin käytäntöihin sekä mahdollisuuteen soveltaa pelastuslain 34 §:n virkavastuuta koskevaa säädöstä yleisemminkin.

13. MUUTOSMEKANISMI

SSPL toteaa, että nyt aloitettu uudistus on huomattavasti haasteellisempi verrattuna aikoinaan toteutettuun alueellisen pelastustoimen muodostaminen. Siirtyminen pääosin pienten kuntien pelastustoimesta alueelliseen kunnalliseen yhteistoimintaan jonkun vahvan keskuskunnan ympärille ja keskuskunnan palolaitoksen vahvassa otteessa oli varsin kivutonta, etenkin sen jälkeen, kun Suomen Kuntaliiton ja Suomen Sopimuspalokuntien Liiton yhteistyönä oli muodostettu palokuntien sopimusjärjestelmä alueellisesti sovellettavaksi malliksi.

Kaikesta huolimatta alueen naapurikuntien pelastustoimen käytännöt olivat 15 vuotta sitten suhteellisen samanlaiset. Alueelliset pelastustoimet ovat toimintansa aikana kehittyneet varsin eri suuntiin. Aloitettu uudistus edellyttää nyt aivan toisenlaista yhteensovittamista, koska ”vahvoja otteita” on uusilla suuralueilla useita. Toisaalta nyt on aito mahdollisuus pelastustoimen todelliseen kehittämiseenkin. Tämä kuitenkin edellyttää ennakoluulotonta ja syvällistä analyysia ja rohkeita otteita.

SSPL toivoo, että uudistus voidaan viedä läpi siten, että viimeisten 15 vuoden aikana havaittuja alueellisia epätarkoituksenmukaisuuksia karsitaan. Jotta tällainen todellinen kehitystyö toteutuisi, olisi syytä myös pelastustoimen järjestämislakiin kirjata ne mekanismit, joiden avulla päästään yhteiskuntaa kokonaisvaltaisesti mahdollisimman hyvin palvelemaan lopputulokseen. Samalla tulee varmistaa, että tällä hetkellä jokseenkin hyvin toimivat mekanismit säilyvät. Tällaisia ovat mm. palokuntasopimukset, palokuntien kiinteistöjen hallinta ja useat muut paikalliset tai alueelliset käytännöt, joista luopuminen tai olennainen muuttaminen aiheuttaa palokunnissa epäjatkuvuutta ja pahimmassa tapauksessa yksittäisten palokuntien hiipumista. Erityistä huomiota onkin kiinnitettävä sopimusmekanismien toimivuuteen uudessa järjestelmässä.

Aiemmista alueellisista sopimuskiirroksista on voitu oppia, ettei uuteen järjestelmään kannata siirtyä vanhoilla sopimuksilla. Siksi palokuntien sopimusprosessi kannattaa käynnistää siten, että uusilla sopimuksilla voidaan uudella alueella aloittaa 1.1.2019. Tässä prosessissa valmistellaan yhteistyössä sopimustekstit ja sopimuskorvauksen perusteet.

SSPL esittää, että ainakin lain perusteluissa kuvataan muutosprosessin keskeisimpiä hyväksi koettuja piirteitä.

Lakiin tulee kirjata sopimusprosessin käynnistäminen yhteistyössä ennen uusien alueiden toiminnan aloittamista – tavoitteena on, että uusilla sopimuksilla aloitetaan uusilla pelastustoimen alueilla.

8.11.2016

Suomen Sopimuspalo­kuntien Liitto ry - Finlands Avtalsbrandkå­rers Förbund rf

Toiminnanjohtaja

Isto Kujala